

An Analysis of Preventive Measures Regarding Financial Crimes to Establish Moral Security in the Legal Systems of Iraq and Iran

Ahmad Jassim Jabr¹, R. Nikkhah Saranghi Ph.D.^{2*}, S. Jafarzadeh Ph.D.²

1. Ph.D. Student in Criminal Law and Criminology, Department of Jurisprudence and Islamic Law, Faculty of Literature and Humanities, Urmia University, Iran.

2. Department of Jurisprudence and Islamic Law, Faculty of Literature and Humanities, Urmia University, Iran.

Abstract

Background: Fields such as bribery, fraud, breach of trust, money laundering, and misuse of government property are considered immoral in every culture and pose a serious challenge not only to the economic security of society but also to its moral security. Preventing these financial crimes is one of the main challenges in the legal systems of different countries. This article presents a comprehensive analysis of preventive measures regarding financial crimes to establish moral security in the legal systems of Iraq and Iran.

Conclusion: Some financial crimes in society lead to the growth of corruption and disrupt the moral and social security of society. Examples of such crimes include: bribery, corruption, collusion, misrepresentation and embezzlement, smuggling, money laundering, financial fraud, financial irregularities in the stock market and other illegal financial activities. The results of this study show that in both Iraq and Iran, there are various laws and measures to combat these crimes, but there is a need to strengthen the supervisory system, increase transparency in government sectors and raise public awareness about the risks of financial crimes. It is suggested that governments focus on improving legal systems and strengthening international cooperation in combating financial crimes and corruption in these two countries.

Keywords: Moral security, Financial crimes, Prevention, Legal system

***Corresponding Author:** R. Nikkhah Saranghi Ph.D., Department of Jurisprudence and Islamic Law, Faculty of Literature and Humanities, Urmia University, Iran. Email: r.nikkhah@urmia.ac.ir

How to cite: Ahmad Jassim Jabr, Nikkhah Saranghi R, Jafarzadeh S. An analysis of preventive measures regarding financial crimes to establish moral security in the legal systems of Iraq and Iran. *Ethics in Science and Technology*. 2025;20(08): 62-69.

تحلیلی بر اقدامات پیشگیرانه در رابطه با جرایم مالی برای استقرار امنیت اخلاقی در نظام حقوقی عراق و ایران

احمد جاسم جبر^۱، دکتر رضا نیکخواه سرنقی^{۲*}، دکتر سیامک جعفرزاده^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم شناسی، گروه فقه و حقوق اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه، ایران.

۲. گروه فقه و حقوق اسلامی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه ارومیه، ایران.

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۰۹، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۱۵)

چکیده

زمینه: زمینه‌هایی نظیر رشوه، کلاهبرداری، خیانت در امانت، پولشویی و سوءاستفاده از اموال دولتی مواردی هستند که در هر فرهنگی امری غیر اخلاقی تلقی شده و نه تنها امنیت اقتصادی جامعه بلکه امنیت اخلاقی آن را با چالشی جدی مواجه می‌کند. پیشگیری از این جرایم مالی یکی از چالش‌های اصلی در نظام‌های حقوقی کشورهای مختلف است. این مقاله تحلیلی جامع از اقدامات پیشگیرانه در رابطه با جرایم مالی برای استقرار امنیت اخلاقی در نظام حقوقی عراق و ایران ارائه نموده است.

نتیجه گیری: برخی از جرائم مالی در جامعه منجر به رشد فساد شده و امنیت اخلاقی و اجتماعی جامعه را برهم می‌زنند. نمونه‌های چنین جرایمی شامل: رشوه، ارتشاء، تبانی، تحریف اطلاعات و اختلاس، قاچاق، پولشویی، تقلب مالی، تخلفات مالی در بورس و سایر فعالیت‌های غیرقانونی مالی است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که در هر دو کشور عراق و ایران، قوانین و تدابیر مختلفی برای مقابله با این جرایم وجود دارد، اما نیاز به تقویت سیستم نظارتی، افزایش شفافیت در بخش‌های دولتی و ارتقاء آگاهی عمومی درخصوص خطرات جرایم مالی احساس می‌شود. پیشنهاد می‌شود دولتها بر ارتقای سیستم‌های قانونی و تقویت همکاری بین‌المللی در مقابله با جرایم مالی و فساد مالی در این دو کشور متمرکز شوند.

کلید واژگان: امنیت اخلاقی، جرایم مالی، پیشگیری، نظام حقوقی

سرآغاز

سومین روند، جهانی شدن و درهم‌آمیزی اقتصادی‌های ملی و بازارهای مالی با یکدیگر است. براساس تحولات مربوط به جهانی شدن و آزادسازی بازارهای مالی، جابه‌جایی پول فراتر از مرزهای ملی، به سبب ارتباط و ادغام بازارها، باسهمولت بیشتری نسبت به قبل امکان‌پذیر است. بدین ترتیب، تحولات دو دهه اخیر، به موازات ایجاد فرصت‌های نو برای توسعه، خطرهای درزمینه بروز سوداگریهای مہلک مالی، افزایش شکاف فناوری میان کشورهای توسعه‌یافته و درحال توسعه، و نیز بروز شکلهای جدید جرایم مالی را دربر دارد. براین اساس، بسیاری از کشورها به مبارزه‌ای گسترده با پدیده جرایم مالی برخاسته‌اند. هم‌اکنون در حدود ۱۰۰ کشور در سرتاسر جهان چارچوبهای قانونی و مقرراتی برای مواجهه با این پدیده تدوین کرده‌اند^(۳). در ایران نیز هرچند مقررات و ضابطه‌های مدونی برای مقابله با جرایم مالی وجود نداشت ولی اخیراً به ضرورت مقابله با این پدیده توجه شده است^(۴).

جرایم مالی^۱ پدیده‌ای است که طی دو دهه اخیر در سطح جهانی طرح و معرفی شده است. درجریان جرایم مالی، پولهایی که خاستگاه مشروع و موجه ندارد، طی روندی در فعالیتهای قانونی آمیخته می‌شود و چهره واقعی خود را نهان می‌سازد. رشد جرایم مالی و پیچیده شدن فرایند آن، به نحوی که دشوار بتوان ریشه‌های واقعی آن را شناسایی کرد، حاصل سه روند متمایز، ولی درهم تنیده جهانی است. روند نخست، رشد شتابان بازارهای مالی^۲ است^(۱). در دو دهه اخیر، بازارهای مالی جهانی ابعادی غول‌آسا یافته‌اند، به نحوی که هیچ هم طرازی و تعادلی میان بخشهای مالی و واقعی اقتصاد جهانی وجود ندارد و تنوع چشمگیر ابزارها، واسطه‌ها و نهادهای مالی، از امکان نظارت‌پذیری آنها کاسته است. روند دوم، انقلاب فن‌آوری و علمی دو دهه اخیر است. بر اثر این تحولات، پیشرفت شگرفی در استفاده از رایانه و خدمات پیشرفته مخابراتی در زمینه دادوستد های مالی، رخ داده است. بدین ترتیب، دنبال کردن مسیر پول و هویت واقعی دادوستدکنندگان دشوار، و در مواردی، ناممکن است^(۲).

نویسنده مسئول: نشانی الکترونیکی: r.nikkhah@urmia.ac.ir

اختلاس، پول‌شویی و دیگر روش‌های نامشروع برای به‌دست‌آوردن اموال باشند (۱۰). قانون عراق جرایم مالی را به‌طور دقیق طبقه‌بندی کرده و برای هر یک مجازات‌هایی در نظر گرفته است. در این بخش به سه تا از مهم‌ترین جرایم مالی اشاره می‌شود:

۱. اختلاس

اختلاس یکی از جرایم مالی مهم است که به‌صورت ویژه به سوءاستفاده از اموال عمومی یا خصوصی توسط فردی که به آن‌ها دسترسی قانونی دارد، اشاره می‌کند. این جرم به‌طور گسترده در فقه اسلامی نیز مورد بررسی قرار گرفته است. فقه اسلامی تأکید دارد که هر نوع سوءاستفاده از اموال عمومی، خیانت در امانت محسوب می‌شود و مجازات‌های سختی برای آن در نظر گرفته شده است. در قانون عراق، اختلاس به عنوان یک جرم سنگین شناخته می‌شود و مجازات‌های سنگینی برای آن تعیین شده است (۱۱ و ۱۲). سرقت در فقه اسلامی به معنای برداشتن غیرقانونی اموال فرد دیگر بدون رضایت او است. در اسلام، سرقت یکی از جرایم کبیره محسوب می‌شود و برای آن مجازات‌های خاصی مانند حد دست‌قطع تعیین شده است. در قانون عراق، سرقت نیز جرم سنگینی تلقی می‌شود و شامل مجازات‌های مالی و حبس می‌گردد (۱۱ و ۱۲).

۲. کلاهبرداری

کلاهبرداری به معنای به‌دست‌آوردن اموال دیگران از طریق فریب و دروغ است. در قانون عراق، کلاهبرداری به عنوان یکی از مهم‌ترین جرایم مالی شناخته شده و برای آن مجازات‌های شدید مالی و حبس تعیین شده است. این جرم در فقه اسلامی نیز مورد تأکید قرار گرفته و هرگونه فریب و نیرنگ در معاملات مالی به‌شدت محکوم شده است (۱۱ و ۱۲).

۳. پول‌شویی (غسل الأموال)

پول‌شویی فرآیندی است که در آن پول‌های به‌دست‌آمده از فعالیت‌های غیرقانونی مانند مواد مخدر، قاچاق یا فساد، از طریق روش‌های قانونی وارد سیستم مالی می‌شوند تا منبع اصلی آن‌ها پنهان شود. قانون عراق به شدت با این جرم برخورد می‌کند و مجازات‌هایی نظیر مصادره اموال و حبس‌های طولانی برای مرتکبان در نظر گرفته است (۱۳). مجازات‌هایی که برای جرایم مالی در قانون عراق تعیین شده‌اند، با اهداف مختلفی اعمال می‌شوند:

هدف اصلی از اعمال مجازات برای جرایم مالی، ایجاد بازدارندگی است. این مجازات‌ها به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که افراد را از ارتکاب این جرایم بازدارند. حبس طولانی مدت و جریمه‌های سنگین، نقش مهمی در کاهش انگیزه افراد برای ارتکاب جرایم مالی دارد (۱۴). مجازات‌های مالی علاوه بر بازدارندگی، هدف اصلاح و بازپروری مجرمان را نیز دنبال می‌کنند. از طریق برنامه‌های آموزشی و بازپروری، تلاش می‌شود تا افراد مجرم پس از گذراندن دوران محکومیت، دوباره به زندگی اجتماعی بازگردند و از ارتکاب مجدد جرایم خودداری کنند (۱۵).

چنانکه در بند ۱۱ تصویب‌نامه سال جاری هیأت وزیران در خصوص چارچوب سیاست‌های مصوب طرح ساماندهی اقتصادی، چنین آمده است: "بانک‌های ایرانی... در مورد حواله‌های ارزی از خارج از کشور، کنترل‌های مربوط به صحت و سلامت منبع حواله‌کننده و جلوگیری از ورود پول سیاه را اعمال نمایند (۵). با این حال، به سبب اثر مهلک و بااهمیت جرایم مالی بر امنیت اخلاقی^۳، اجتماعی^۴ و اقتصادی^۵ جامعه، لازم است توجه بیشتری به راه‌های مقابله با آن مبذول کرد و مقررات تفصیلی‌تری در این زمینه تدوین نمود. این مقاله تحلیلی جامع از اقدامات پیشگیرانه در رابطه با جرایم مالی برای استقرار امنیت اخلاقی در نظام حقوقی عراق و ایران ارائه نموده است.

بحث

جرایم مالی

برخی از جرائم مالی در جامعه منجر به رشد فساد شده و امنیت اخلاقی و اجتماعی جامعه را برهم می‌زنند و بنابراین می‌بایست از بروز آنها پیشگیری کرد. نمونه‌های چنین جرایمی شامل: رشوه^۶، ارتشاء، تبانی، تحریف اطلاعات و اختلاس، قاچاق، پولشویی^۷، تقلب مالی، تخلفات مالی^۸ در بورس و سایر فعالیت‌های غیرقانونی مالی است. جرم مالی به عنوان یکی از مهم‌ترین معضلات اجتماعی^۹ و اقتصادی، تهدیدی جدی برای امنیت اقتصادی افراد و نهادها به شمار می‌رود. پیشگیری از این جرایم نیازمند یک رویکرد جامع و همه‌جانبه است که شامل تعریف دقیق جرایم، نظارت بر جریان‌های مالی، آموزش عمومی و تقویت سیستم قضایی می‌باشد. قانون عراق با ارائه تدابیر پیشگیرانه و نظارتی، تلاش می‌کند تا از وقوع این جرایم جلوگیری کرده و امنیت مالی جامعه را تأمین کند (۶). افرادی که از طریق رشوه، اختلاس و یا کلاهبرداری به ثروت دست پیدا می‌کنند، به تخریب پایه‌های اقتصادی و اخلاقی^{۱۰} جامعه کمک می‌کنند. این نوع کسب درآمد نه تنها منجر به از دست رفتن اعتماد عمومی می‌شود، بلکه مانع پیشرفت اجتماعی و اقتصادی نیز می‌گردد (۷). جرایم مالی از جمله چالش‌های اساسی در جوامع امروزی هستند که تهدیدی جدی برای امنیت اقتصادی و ثبات اجتماعی محسوب می‌شوند. این جرایم شامل اقداماتی هستند که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به اموال و دارایی‌های افراد یا سازمان‌ها آسیب می‌رسانند. قانون عراق به طور خاص به مبارزه با جرایم مالی توجه دارد و در این راستا، قوانین و مقررات دقیقی تدوین شده است (۸). در زبان عربی، "جرم" به معنای ارتکاب یک عمل ممنوعه است که در تضاد با قوانین یا اصول اخلاقی قرار دارد. واژه "مال" نیز به هر چیزی که ارزش اقتصادی داشته باشد و قابل معامله یا استفاده اقتصادی باشد، اطلاق می‌شود. بنابراین، جرایم مالی به آن دسته از تخلفات اشاره دارد که به‌طور مستقیم با دارایی‌های افراد یا نهادها در ارتباط است (۹).

در قوانین مدنی و جزایی، جرایم مالی به هر گونه سوءاستفاده یا تعدی به اموال و دارایی‌های افراد یا سازمان‌ها از طریق روش‌های غیرقانونی گفته می‌شود. این جرایم ممکن است شامل سرقت، کلاهبرداری^{۱۱}،

مورد خطرات جرایم مالی و پیامدهای قانونی آن‌ها، می‌توان تا حد زیادی از وقوع این جرایم جلوگیری کرد (۲۱).

مرحله آخر، ایجاد یک سیستم قضایی قوی و کارآمد است که توانایی برخورد سریع و قاطع با متخلفان را داشته باشد. این سیستم باید قادر به اجرای سریع و دقیق قوانین مالی باشد تا مجرمان نتوانند از مجازات‌های قانونی فرار کنند.

تدابیر احتیاطی در مواجهه با جرایم مالی برای استقرار امنیت اخلاقی و عمومی

در زمان اخیر، جوهر ایجاد محیط اخلاقی در سطح جهانی به عنوان اقدامی برای رسیدگی به جرایم مالی مورد ستایش قرار گرفته است. شیوه‌های اخلاقی همیشه به عنوان یکی از عوامل مهم برای رسیدگی به فعالیت‌های متقلبانه مطرح بوده است. فعالیت‌های مجرمانه مالی امنیت اخلاقی جامعه را نقض می‌کند. تدابیر احتیاطی با هدف حفظ امنیت اخلاقی و عمومی و جلوگیری از تخریب اقتصادی جامعه اتخاذ می‌شوند. این تدابیر باعث می‌شود که سیستم مالی و اقتصادی کشور از تهدیدات جرایم مالی مصون بماند و اعتماد عمومی به نظام مالی افزایش یابد (۲۲). تدابیر احتیاطی در قانون عراق به اقداماتی اطلاق می‌شود که با هدف جلوگیری از ارتکاب جرایم یا تکرار آن‌ها اتخاذ می‌شود. این تدابیر شامل نظارت بر مجرمان، کنترل جریان‌های مالی مشکوک، و نظارت مستمر بر فعالیت‌های اقتصادی خاص است. این اقدامات، به‌ویژه در مورد جرایم مالی، بسیار مهم هستند و به عنوان یکی از ابزارهای اصلی برای پیشگیری از وقوع مجدد این جرایم در نظر گرفته می‌شوند (۶). قانون عراق در ماده ۱۰۳، به‌طور مشخص تدابیر احتیاطی را به عنوان ابزاری برای جلوگیری از تکرار جرم تعیین کرده و در آن آمده است که این تدابیر باید بر اساس ارزیابی وضعیت مجرم و میزان خطر او برای جامعه اعمال شوند (۲۳). یکی از مهم‌ترین تدابیر احتیاطی در قانون عراق، نظارت دقیق بر جریان‌های مالی و اقتصادی است. نهادهای نظارتی موظفاند که فعالیت‌های مالی مشکوک را کنترل کنند و هرگونه حرکت مالی غیرعادی را گزارش دهند. این نوع نظارت به منظور شناسایی و جلوگیری از جریان‌های پول‌شویی و سایر جرایم مالی به کار گرفته می‌شود. در ماده ۴۷ قانون مبارزه با پول‌شویی عراق، تدابیر احتیاطی ویژه‌ای برای نظارت بر تراکنش‌های مالی مشکوک در نظر گرفته شده است. این ماده تأکید می‌کند که تمامی موسسات مالی باید موظف به اعلام تراکنش‌های مشکوک به مقامات مربوطه باشند تا از سوءاستفاده‌های مالی جلوگیری شود (۲۴). قانون عراق توجه ویژه‌ای به اصلاح و بازپروری مجرمان دارد. این برنامه‌ها به‌ویژه در مورد افرادی که مرتکب جرایم مالی شده‌اند، بسیار مؤثر هستند. این تدابیر بازپروری شامل برنامه‌های آموزشی، روان‌درمانی، و حمایت‌های اجتماعی می‌شود که به مجرمان کمک می‌کند تا از تکرار جرم خودداری کنند و دوباره به جامعه بازگردند. در ماده ۱۰۶ قانون مدنی عراق، به‌صراحت بیان شده است که یکی از اهداف اصلی مجازات‌ها و تدابیر احتیاطی، اصلاح رفتار مجرمان و جلوگیری از تکرار

با اجرای قوانین سخت‌گیرانه علیه جرایم مالی، قانون عراق به دنبال حفظ امنیت اقتصادی جامعه است. جلوگیری از فساد و تخلفات مالی، باعث تقویت اعتماد عمومی به نظام مالی و اقتصادی کشور می‌شود..

پیشگیری از جرایم مالی

تدابیر احتیاطی یا تدابیر پیشگیرانه به مجموعه‌ای از اقدامات و سیاست‌هایی اشاره دارد که هدف آن‌ها جلوگیری از وقوع جرم، به ویژه جرایم مالی، و اصلاح مجرمان است. این تدابیر شامل اقداماتی می‌شوند که پیش از وقوع جرم یا پس از آن برای اصلاح افراد و پیشگیری از تکرار جرایم به کار گرفته می‌شوند (۱۶).

در زبان عربی، واژه "تدبیر" به معنای اندیشیدن به آینده و اتخاذ تصمیمات مناسب برای جلوگیری از مشکلات آتی به کار می‌رود. همچنین، این واژه به معنای مدیریت و برنامه‌ریزی برای مقابله با چالش‌ها و مخاطرات احتمالی است (۱۷).

از نظر حقوقی، تدابیر احتیاطی به اقداماتی اشاره دارد که با هدف جلوگیری از ارتکاب جرایم یا اصلاح مجرمان اتخاذ می‌شوند. این تدابیر شامل اعمالی مانند نظارت بر افراد مشکوک، اصلاحات قضایی، برنامه‌های بازپروری مجرمان و سایر روش‌هایی است که به منظور جلوگیری از تکرار جرم یا کاهش خطرات اجتماعی صورت می‌گیرد.

واژه "پیشگیری" به معنای حفظ و جلوگیری از وقوع اتفاقات ناگوار است. این مفهوم به مجموعه اقداماتی اشاره دارد که با هدف جلوگیری از رخدادهای منفی، مثل جرایم، اتخاذ می‌شوند. در زبان عربی، پیشگیری به معنای "وقایه" آمده است که به معنای محافظت و حفظ از خطرات احتمالی است (۱۸).

در علم حقوق، پیشگیری از جرم به اقداماتی اشاره دارد که با هدف جلوگیری از وقوع جرم قبل از ارتکاب آن، اتخاذ می‌شود. این اقدامات می‌توانند شامل افزایش آگاهی عمومی، نظارت دقیق‌تر بر فعالیت‌های مشکوک، بهبود سیستم‌های نظارتی و افزایش مجازات‌ها برای متخلفان باشند. در مورد جرایم مالی، پیشگیری می‌تواند شامل بهبود سیستم‌های مالی^{۱۴} و نظارت بر جریان‌های مالی باشد (۱۹).

قانون عراق در مقابله با جرایم مالی، چهار مرحله اصلی را برای پیشگیری تعیین کرده است:

اولین گام در پیشگیری از جرایم مالی، تعریف دقیق این جرایم است. برای اینکه بتوان یک رفتار را به عنوان جرم مالی شناخته و برخورد قانونی با آن کرد، باید این جرم به‌صورت شفاف و دقیق در قوانین تعریف شده باشد (۲۰).

مرحله دوم شامل کنترل و نظارت دقیق بر جریان‌های مالی است. این نظارت می‌تواند از طریق نهادهای مالی و نظارتی صورت گیرد که جریان‌های مالی را تحت کنترل داشته و از تخلفات مالی جلوگیری کنند (۲۰).

یکی از مهم‌ترین مراحل پیشگیری، افزایش آگاهی عمومی در مورد جرایم مالی و خطرات آن‌ها است. با اطلاع‌رسانی و آموزش به مردم در

دکتر رضا نیکخواه سرنقی و همکاران: تحلیلی بر اقدامات پیشگیرانه در رابطه با جرایم مالی برای استقرار امنیت اخلاقی در نظام حقوقی عراق و ایران

جرم است. این ماده همچنین تأکید می‌کند که مجرمان باید تحت برنامه‌های اصلاحی قرار گیرند تا به زندگی اجتماعی سالم بازگردند (۲۵). در قانون عراق، یکی دیگر از تدابیر احتیاطی مهم، نظارت و کنترل بر فعالیت‌های اقتصادی مشکوک است. این تدبیر به‌ویژه برای جلوگیری از وقوع جرایم مالی مانند کلاهبرداری، اختلاس و پول‌شویی اهمیت بالایی دارد. نهادهای نظارتی مالی موظفاند که تراکنش‌های اقتصادی مشکوک را به دقت رصد کرده و از ورود پول‌های غیرقانونی به سیستم مالی جلوگیری کنند (۲۶). در ماده ۵۵ قانون مبارزه با جرایم اقتصادی، تأکید شده است که تمامی نهادهای اقتصادی و مالی باید تحت نظارت دقیق مقامات قضایی و مالی باشند تا از وقوع جرایم مالی جلوگیری شود (۲۷). دادگاه‌های اقتصادی در عراق وظیفه دارند که تدابیر احتیاطی را در پرونده‌های مربوط به جرایم مالی اعمال کنند. این دادگاه‌ها مسئولیت دارند که با توجه به نوع جرم، سابقه مجرم و میزان خطری که او برای جامعه دارد، تدابیر مناسب را اتخاذ کنند. در قانون مدنی عراق، ماده ۱۱۰ به دادگاه‌های اقتصادی اجازه می‌دهد تا علاوه بر مجازات‌های قانونی، تدابیر احتیاطی مانند نظارت بر مجرمان یا منع آن‌ها از دسترسی به اموال عمومی^{۱۵} را نیز اعمال کنند (۲۸). این تدابیر باعث کاهش خطر تکرار جرم و جلوگیری از وقوع جرایم مالی در آینده می‌شود.

تدابیر احتیاطی در عراق به عنوان یکی از مؤثرترین ابزارها برای کاهش جرایم مالی شناخته شده‌اند. این تدابیر نه تنها باعث پیشگیری از وقوع جرم می‌شوند، بلکه به اصلاح و بازپروری مجرمان نیز کمک می‌کنند. اجرای دقیق این تدابیر توسط نهادهای قضایی و نظارتی باعث افزایش اعتماد عمومی به سیستم مالی و قضایی کشور می‌شود و در نهایت، منجر به کاهش نرخ جرایم مالی و افزایش امنیت اقتصادی جامعه خواهد شد (۲۹). ماده ۱۱۲ قانون مدنی عراق بر این تأکید دارد که تدابیر احتیاطی باید به‌گونه‌ای اعمال شوند که تأثیر مستقیم بر کاهش جرایم و افزایش امنیت اجتماعی داشته باشند.

تدابیر احتیاطی در قانون عراق به‌عنوان یکی از ابزارهای اصلی برای پیشگیری از جرایم مالی و اصلاح مجرمان شناخته می‌شوند. این تدابیر شامل نظارت مستمر بر فعالیت‌های مالی، برنامه‌های بازپروری مجرمان و تدابیر قضایی ویژه است که نقش مؤثری در کاهش نرخ جرایم مالی و تقویت امنیت اقتصادی دارند. قانون عراق با تأکید بر این تدابیر و اجرای دقیق آن‌ها توسط نهادهای قضایی و نظارتی، به دنبال ایجاد یک سیستم قضایی و اقتصادی عادلانه و پایدار است.

نهادهای مختلفی در اجرای تدابیر احتیاطی در عراق نقش دارند:

پلیس مالی به‌طور ویژه وظیفه نظارت بر جریان‌های مالی و شناسایی فعالیت‌های اقتصادی مشکوک را بر عهده دارد. این نهاد با همکاری سایر نهادهای قضایی و اقتصادی به مبارزه با جرایم مالی می‌پردازد. دادگاه‌های اقتصادی نیز نقش مهمی در اعمال تدابیر احتیاطی دارند. این دادگاه‌ها با اجرای دقیق قوانین مالی و قضایی به اصلاح مجرمان و جلوگیری از تکرار جرایم کمک می‌کنند.

تدابیر احتیاطی در قانون عراق به‌عنوان یکی از ابزارهای اصلی برای مبارزه با جرایم مالی و اصلاح مجرمان شناخته می‌شود. این تدابیر شامل

نظارت مستمر بر جریان‌های مالی، برنامه‌های بازپروری و اصلاحات قضایی است که با هدف حفظ امنیت اقتصادی و اجتماعی جامعه اتخاذ می‌شوند. اجرای صحیح این تدابیر باعث کاهش نرخ جرایم مالی و تقویت اعتماد عمومی به سیستم اقتصادی کشور خواهد شد.

جرایم مالی یکی از مهم‌ترین چالش‌های اقتصادی و اجتماعی هستند که می‌تواند تأثیرات مخربی بر جامعه و اقتصاد کشور داشته باشند. در قانون عراق، جرایم مالی به‌طور دقیق شناسایی و برای مقابله با آن‌ها تدابیر و مجازات‌های مشخصی تعیین شده است. شریعت اسلامی نیز بر کسب مال از راه‌های مشروع و حلال تأکید دارد و راهکارهایی مانند زکات و خمس را برای توزیع عادلانه ثروت در جامعه معرفی کرده است (۳۰).

اجرای دقیق قوانین و تدابیر احتیاطی در عراق، با نظارت نهادهای قانونی و قضایی، باعث می‌شود که جامعه از تأثیرات منفی جرایم مالی مصون بماند و امنیت اقتصادی و اجتماعی بهبود یابد. به‌ویژه، تأکید بر بازپروری مجرمان و اصلاح آن‌ها از طریق برنامه‌های آموزشی و روان‌درمانی نقش مهمی در کاهش نرخ تکرار جرم دارد.

به‌طور کلی، مبارزه با جرایم مالی نیازمند یک رویکرد جامع است که شامل تعریف دقیق جرایم، نظارت مستمر، آموزش عمومی و اجرای صحیح قوانین باشد. قانون عراق با اتخاذ این رویکردها، گامی مؤثر در جهت کاهش جرایم مالی و بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی جامعه برداشته است. جرایم مالی از جمله مهم‌ترین تهدیدات برای امنیت اقتصادی و اجتماعی جوامع هستند. در فقه اسلامی و قانون عراق، تقسیم‌بندی دقیق اموال و تعریف جرایم مالی به‌طور گسترده انجام شده است. این تقسیم‌بندی‌ها و تعاریف به‌منظور مقابله با سوءاستفاده‌های مالی و حفاظت از اموال عمومی و خصوصی تدوین شده‌اند. قانون عراق با استفاده از مبانی فقه اسلامی و حقوق مدنی، مجازات‌های سخت‌گیرانه‌ای را برای جرایم مالی مانند اختلاس، سرقت و کلاهبرداری وضع کرده است. تدابیر قانونی و فقهی در این زمینه نشان‌دهنده اهمیت بالای حفظ حقوق مالی افراد و جلوگیری از فساد اقتصادی در جامعه است.

کشورها به‌منظور حفظ شفافیت و جلوگیری از فساد، اقدام به تصویب و اجرای قوانین مشابه کرده‌اند و این اقدامات در قالب شیوه‌های مختلفی برای جلوگیری از مداخله کارکنان دولت در معاملات دولتی صورت می‌گیرد. در این راستا، کشورهای مختلف از روش‌های اجرایی متنوعی بهره می‌برند تا فرآیندهای دولتی را شفاف و از تخلفات جلوگیری کنند. در ایالات متحده، نهادهای نظارتی مانند "دفتر مدیریت و بودجه" (OMB) و "اداره تحقیقات فدرال" (FBI) مسئول بررسی و پیگیری تخلفات هستند. همچنین، دوره‌های آموزشی برای کارکنان دولتی برگزار می‌شود تا آنان را با قوانین تضاد منافع و اهمیت شفافیت آشنا کنند. در کانادا، "دفتر مشاور اخلاق" به نظارت بر تطابق کارکنان دولت با قوانین تضاد منافع می‌پردازد و مشاوره‌هایی به آنان ارائه می‌دهد. علاوه بر این، کارکنان موظف هستند که منافع شخصی خود و ارتباطات تجاری را گزارش دهند. در انگلستان، قوانین شفاف و دقیقی در مورد تضاد منافع

این کشورها به دلیل رویکردهای نظام‌مند، فرهنگی و آموزشی خود در برابر فساد توانسته‌اند به موفقیت‌های قابل توجهی دست یابند. با این حال، این چالش‌ها نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و تلاش‌های مستمر برای ایجاد نهادهای قوی و شفاف و همچنین ایجاد فرهنگ ضد فساد در جامعه است. ایجاد چنین محیط‌هایی برای مقابله با فساد و تضمین شفافیت، به زمان و تلاش مستمر نیاز دارد تا در نهایت فساد کاهش یابد و اعتماد عمومی به دولت‌ها تقویت شود.

نتیجه‌گیری

جرایم مالی به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های نظام‌های حقوقی در ایران و عراق، تأثیرات منفی گسترده‌ای بر امنیت اقتصادی، اجتماعی و اخلاقی این کشورها دارند. این جرایم نه تنها به اقتصاد آسیب می‌زنند بلکه اعتماد عمومی به نظام‌های قضایی و دولتی را نیز تضعیف می‌کنند و در نتیجه امنیت عمومی جامعه را به مخاطره می‌اندازند. با توجه به شرایط اقتصادی و اجتماعی موجود در هر دو کشور، بررسی دقیق و تحلیل جامع از مصادیق و شیوه‌های مقابله با این جرایم امری ضروری است. نظام‌های حقوقی ایران و عراق هر کدام به نحوی با جرایم مالی درگیرند، اما مشکلاتی که در این زمینه وجود دارد، نیاز به اصلاحات اساسی و تغییرات بنیادین را نمایان می‌سازد.

در هر دو کشور، قوانین موجود تا حد زیادی قادر به مقابله با پیچیدگی‌ها و گستردگی‌های جرایم مالی نیستند. این مسئله ناشی از ضعف‌های قانونی، کمبود نظارت‌های مؤثر، و نبود رویکرد جامع و یکپارچه در برخورد با این جرایم است. علاوه بر این، فقدان تدابیر پیشگیرانه مناسب، از جمله آموزش‌های عمومی و سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی کارآمد، باعث افزایش نرخ این جرایم شده است. این امر ضرورت بازنگری در شیوه‌های موجود و ایجاد قوانین و سیاست‌های جدید را ایجاب می‌کند.

یکی از مهم‌ترین بخش‌های این تحقیق، بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های میان حقوق ایران و عراق در خصوص جرایم مالی است. در این زمینه، به‌ویژه در تعریف و شناسایی جرایم مالی، تفاوت‌های چشمگیری وجود دارد. در حالی که قوانین ایران به‌طور مفصل‌تری به شناسایی انواع جرایم مالی پرداخته‌اند، در عراق برخی از این جرایم به‌طور شفاف تعریف نشده‌اند و گاهی اوقات تفسیرهای قانونی مختلف باعث پیچیدگی در رسیدگی به این جرایم می‌شود. این تفاوت‌ها نشان‌دهنده لزوم هم‌افزایی و هماهنگی میان دو کشور در تدوین قوانین و سیاست‌های پیشگیرانه است.

پیشگیری از جرایم مالی به‌ویژه در ایران و عراق تنها به مجازات مجرمان محدود نمی‌شود. باید توجه داشت که برای کاهش وقوع این جرایم، باید به ریشه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن‌ها پرداخته شود. از این رو، رویکردهای پیشگیرانه‌ای که به‌شدت بر شناسایی علل و عوامل تأثیرگذار در ارتکاب این جرایم تمرکز دارند، ضروری است. آموزش عمومی، ارتقای آگاهی اجتماعی و تأسیس نهادهای نظارتی

وجود دارد و موظف به گزارش‌دهی در مورد هر گونه تعارض است. نهادهای مستقل نیز به بررسی تطابق قوانین و پیگیری تخلفات می‌پردازند. در استرالیا، علاوه بر وجود قوانین مختلف در سطوح ایالتی و فدرال که به کنترل تضاد منافع کمک می‌کند، مکانیسم‌هایی برای ارسال شکایات به نهادهای نظارتی وجود دارد. در آلمان، کمیسیون‌های خاصی برای بررسی موارد فساد و تخلفات تشکیل شده و همچنین از فناوری‌های پیشرفته برای ردیابی معاملات و شفاف‌سازی اطلاعات استفاده می‌شود. این شیوه‌ها در کشورهای مختلف نشان‌دهنده تلاش‌های مشترک برای مبارزه با فساد و افزایش شفافیت در فرآیندهای دولتی است.

کشورها برای مقابله با فساد و تضاد منافع، سیستم‌های نظارتی و اجرایی ویژه‌ای طراحی کرده‌اند که هدف آن‌ها ارتقاء شفافیت و تضمین رعایت قوانین است. نهادهای مستقلی مانند "آژانس مبارزه با فساد (AFA)" در برخی کشورها وجود دارند که به صورت مستقل نظارت بر اجرای قوانین را انجام می‌دهند. همچنین، بسیاری از این کشورها به تازگی الزامات جدیدی برای اعلام دارایی‌ها و منافع کارکنان دولت وضع کرده‌اند تا فرآیندهای شفاف‌تری را در دولت به‌وجود آورند. این اقدامات به افزایش شفافیت در نهادهای دولتی کمک می‌کند و نقش مهمی در مبارزه با فساد ایفا می‌کند. با توجه به شرایط خاص هر کشور، این سیستم‌های نظارتی به نحوی طراحی شده‌اند که با محیط‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی هر کشور هم‌خوانی داشته باشند. کشورهای موفق در زمینه مبارزه با فساد و جلوگیری از تضاد منافع معمولاً از سیستم‌های نظارتی مؤثر، قوانین جامع و فرهنگی شفاف برخوردارند (۳۱). در این میان، کشورهایی نظیر دانمارک در رده‌های بالای شاخص‌های فساد قرار دارند. دانمارک به دلیل نهادهای نظارتی مستقل و فرآیندهای شفاف در تأمین مالی و قراردادهای دولتی شناخته می‌شود و همواره در شاخص‌های جهانی شفافیت عملکرد خوبی داشته است. سوئد نیز با قوانین سخت‌گیرانه در زمینه تضاد منافع و شفافیت مالی یکی از کشورهایی است که در زمینه مبارزه با فساد پیشرو است. علاوه بر این، فرهنگ عمومی در سوئد به گونه‌ای است که شهروندان به مشارکت فعال در نظارت بر فعالیت‌های دولتی عادت کرده‌اند، که این خود یکی از عوامل موفقیت در مبارزه با فساد است (۳۲).

نیوزیلند با وجود نهادهای نظارتی مستقل و شفافیت اطلاعات، یکی از کشورهای موفق در مبارزه با فساد است. سیاست‌های قوی برای ارائه اطلاعات به عموم و امکان شکایت علیه فساد در این کشور اجرا می‌شود. در هلند نیز برنامه‌های آموزشی مداوم برای کارکنان دولتی در زمینه اخلاقیات و قوانین ضد فساد برگزار می‌شود و نهادهای نظارتی مؤثر بر جلوگیری از فساد نظارت دارند. آلمان نیز با قوانین محکم و برنامه‌های شفاف برای مدیریت تضاد منافع و پیگیری جدی تخلفات به عنوان یکی از کشورهای پیشرو در این زمینه شناخته می‌شود. کانادا نیز با ایجاد سیستم‌های گزارش‌دهی و نظارت قوی، به افزایش اعتماد عمومی کمک کرده است و فساد را از طریق نهادهای قضایی و نظارتی به‌طور مؤثر پیگیری می‌کند.

چارچوب قانونی مشترک و هماهنگ می‌تواند به کاهش جرایم مالی و تقویت امنیت اقتصادی و اجتماعی در هر دو کشور منجر شود.

ملاحظه‌های اخلاقی

در این پژوهش مروری با معرفی منابع مورد استفاده، اصل اخلاق امانت‌داری علمی رعایت و حق معنوی مولفین آثار محترم شمرده شده است.

واژه نامه

1. Financial crimes	جرایم مالی
2. Financial markets	بازارهای مالی
3. Moral security	امنیت اخلاقی
4. Social security	امنیت اجتماعی
5. Economic security	امنیت اقتصادی
6. Bribery	رشوه
7. Money laundering	پولشویی
8. Financial offences	تخلفات مالی
9. Social problems	معضلات اجتماعی
10. Ethical foundations	پایه های اخلاقی
11. Fraud	کلاهبرداری
12. Plan	تدبیر
13. Prevention	پیشگیری
14. Financial systems	سیستم های مالی
15. Public assets	اموال عمومی

References

- Ebrahimi F. Financial crimes and human rights violations. 1st ed. Tehran: Hoghoghi Publication. 2021. (In Persian).
- Fatemi N. Legal developments in financial crimes in the Iranian legal system. 1st ed. Tehran: Shahid Beheshti University Press. 2019. (In Persian).
- Hoseini A. Financial crimes and their social consequences. 1st ed. Shiraz: Human Science Institute Publication. 2018. (In Persian).
- Javadi M. Financial Crime Prevention: Theories and Models. 1st ed. Shiraz: Shiraz Publication. 2018. (In Persian).
- Soleimani R. A look at the legal challenges of financial crimes in Iraq. Iraq/Bagdad: Center of Scientific Researches. 2021. (In Persian).
- Al-Khalaf A, Al-Shavi S. General principles in penal law. 2nd ed. Egypt/Cairo: A-atek Publication. 2010. (In Arabic).
- Nourizad E, Mojtabeh Soleimani A, Seyyed Morteza Hoseini R. Criminal mediation as a doctrine of restorative justice from the perspective of law and ethics. Ethics in Science and Technology 2021; 15 (4): 1-6. Dor: [20.1001.1.22517634.1399.15.4.1.3](https://doi.org/10.1001.1.22517634.1399.15.4.1.3)
- Naseri M. Preventing financial crimes in the legal systems of Iran and Iraq. 1st ed. Iran/Tehran: Institute Press. 2021. (In Persian).

مؤثر می‌تواند از جمله تدابیر مؤثری باشد که به کاهش وقوع جرایم مالی کمک کند.

در مقایسه با تدابیر احتیاطی، که عمدتاً به اقدامات قضائی برای جلوگیری از خطرات فوری مربوط می‌شود، تدابیر پیشگیرانه به‌طور جامع‌تری به بررسی و رفع علل ریشه‌ای جرایم مالی پرداخته و در بلندمدت به امنیت اجتماعی کمک می‌کنند. تدابیر پیشگیرانه شامل مجموعه‌ای از سیاست‌ها و اقدامات اجتماعی و اقتصادی است که می‌تواند به شناسایی و حذف عوامل مؤثر در ارتکاب جرایم مالی کمک کند. این سیاست‌ها ممکن است شامل طرح‌های آموزشی، بهبود شرایط اقتصادی، حمایت از اشتغال و بهبود شرایط اجتماعی باشند که به نوبه خود به کاهش بیکاری، فقر و نابرابری اجتماعی کمک می‌کند.

همچنین، تدابیر پیشگیرانه باید به نحوی طراحی شوند که بتوانند انگیزه‌های مجرمانه را کاهش دهند. در این راستا، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که در جوامعی که آموزش و آگاهی عمومی بالا باشد و افراد نسبت به پیامدهای حقوقی و اجتماعی جرایم مالی آگاه باشند، میزان وقوع این جرایم کاهش می‌یابد. بنابراین، تدوین برنامه‌های آموزشی، آگاه‌سازی عمومی، و تقویت نهادهای دولتی و خصوصی مسئول در این زمینه می‌تواند به‌عنوان یکی از مهم‌ترین استراتژی‌های پیشگیری از جرایم مالی در ایران و عراق در نظر گرفته شود.

در نهایت، مهم‌ترین چالش پیش‌رو در مقابله با جرایم مالی در این دو کشور، ایجاد همکاری‌های حقوقی و قضائی بین ایران و عراق است. این همکاری‌ها می‌تواند در تدوین قوانین مشترک، تقویت نظارت‌های مالی و اجرائی، و تبادل تجربیات و اطلاعات مفید کمک‌کننده باشند. با توجه به پیوندهای تاریخی، فرهنگی و اقتصادی بین این دو کشور، ایجاد یک

- Sedeghi Madovani M, Foroutan M, Sayebani A. Economic proceedings in the balance of ethical and fair principles. Ethics in Science and Technology 2023; 18 (3): 77-83. Dor: [20.1001.1.22517634.1402.18.3.11.2](https://doi.org/10.1001.1.22517634.1402.18.3.11.2)
- Mirzaeinezhad G, Esmaeili A, Miri H. Legal and moral dimensions of the crimes of disrupting the monetary system in Iranian law. Ethics in Science and Technology 2024; 19 (2): 33-40. Doi: [10.22034/ethicsjournal.19.2.33](https://doi.org/10.22034/ethicsjournal.19.2.33)
- Kalantari B, Salajeghe S, Sheykhi A. Investigating Ideals of Professional Ethics in Islamic banking. Int. J. Ethics Soc 2024; 5 (4): 58-67. Doi: [10.22034/ijethics.5.4.58](https://doi.org/10.22034/ijethics.5.4.58)
- Yadollahi M. Comparative criminal law: financial crimes in Iran and Iraq. Iran/Mashhad: Astan Ghods Razavi Publication. 2022. (In Persian).
- Mosavi Khoei SA. The lamp of jurisprudence. 1st ed. Iran/Qom: Maktab Al-Davari Publication. 2019. (In Arabic).
- Isfahani R. Vocabulary of words Quran. Damascus: Dar al-Qalam. 2009. (In Arabic).
- Jabei Ameli Z. The radiant garden in explaining the Damascene brilliance of the martyr Saeed. Beirut: Dar Al-Maaref for Publications. 2019. (In Arabic).
- Almaleki S. Iraqi Penal Code No. 111 of 1969 and its amendments. 5th ed. Bagdad: Al-zaman Publication. 1997. (In Arabic).

17. Asivati S M. Jewels of Contracts. Egypt/Cairo: Al-Manhaji Asyuti. 1982. (In Arabic).
18. Mahdavi R. Investigating the economic effects of financial crimes on the Iranian economic system. 1st ed. Tehran: Parseh Publication. 2020. (In Persian).
19. Tabataba'i SM. Al-Mizan. Lebanon/Beirut: Al-Alami Press Institute. 1980. (In Arabic).
20. Karimi M. Investigating the economic effects of financial crimes on society. Tehran: Public Institutions Publications. 2022. (In Persian).
21. Raoof O. Principles of the public sector in criminal law. 4th ed. Cairo: Arabic Dar-Alfekar. 1979. (In Arabic).
22. Amini M. Analysis of financial and economic crimes in the Iranian legal system. 1st ed. Tehran: Law School Publications. 2019. (In Persian).
23. Ghasemi H. Analysis of Economic Crimes in the Iraqi Legal System. Baghdad: Al-Mustansiriya University Press. 2022. (In Persian).
24. Al-Hashemi R. The role of legal education in preventing financial crimes in Iraq. Baghdad: University of Baghdad Press. 2018. (In Arabic).
25. Mohammad Sagir S. Criminal policy for combating crime, a comparative study between international criminal law and Islamic Sharia. [Ph.D. thesis]. Abu Bakr Belqaid University of Tlemcen, Algeria. 2010. (In Arabic).
26. Alyeh S. Principles of criminal law, public sector, academic institute for studies. 1st ed. Beirut: Publication and Distribution. 1994. (In Arabic).
27. Raoof O. Principles of criminology and penal science. 2nd ed. Cairo: Arabic Dar-Alfekar. 1985. (In Arabic).
28. Hoseini F. Economic criminology and prevention strategies. 1st ed. Tehran: Islamic Azad University Press. 2021. (In Persian).
29. Habashi L. The impact of legislative power on public liberties. [Ph.D. thesis]. Algeria/Tlemcen: Abu Bakr BelKaid University. 2013. (In Arabic).
30. Khosh Kholgh S. Financial crimes in Iranian law: challenges and solutions. 1st ed. Isfahan: Isfahan University Press. 2017. (In Persian).
31. Dadkhah M. Investigating financial crimes in the Iranian legal system. 1st ed. Tehran: Mizan Publication. 2019. (In Persian).
32. Ramezani B. New methods of preventing financial crimes in Iran. 1st ed. Tehran: Mashahd Publication. 2020. (In Persian).